

Tieteellisten seurain valtuuskunnan asemaa selvittäneen työryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:44

Tieteellisten seurain valtuuskunnan asemaa selvittäneen työryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:44

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2005

ISBN 952-485-063-X (nid./htf)

ISBN 952-485-064-8 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:44

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
20.12.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Tieteellisten seurain valtuuskunnan asemaa selvittävä työryhmä Puheenjohtaja: Juhani Hakkarainen Sihteeri: Aura Korppi-Tommola	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 2.6.2005	Dnro 41/040/2005

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Tieteellisten seurain valtuuskunnan asemaa selvittäneen työryhmän muistio
(Promemoria av en arbetsgrupp som utrett ställningen för De vetenskapliga samfundens delegation)

Julkaisun osat Muistio

Tiivistelmä

Työryhmän tehtäväksi annettiin selvittää Tieteellisten seurain valtuuskunnan oikeudellinen perusta ja tehdä tarvittavat ehdotukset valtuuskunnan aseman saattamiseksi ajanmukaiselle ja voimassaolevan lainsäädännön edellyttämälle kannalle.

Tieteellisten seurain valtuuskunta on tieteellisten seurojen valtakunnallinen yhteistoimintaelin. Sen tehtävänä on edistää seurojen toimintaedellytyksiä, kehittää kotimaista ja kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä ja tieteellistä informaatiota. Valtuuskunta vastaa sille osoitettujen varojen käytöstä ja seurojen yhteisten tilojen hallinnasta ja hoidosta. Valtuuskunnalla on keskeinen asema tieteellisten julkaisujen kansainvälisessä vaihtotoiminnassa. Se perustuu Unescon asiaa koskevaan yleissopimukseen vuodelta 1958. Valtuuskunnan muussa toiminnassa on viime vuosina painotettu tieteen tunnetuksi tekemistä ja suurelle yleisölle tarkoitetun tiedeviestinnän kehittämistä. Valtuuskunta julkaisee Tieteessä tapahtuu -lehteä ja on keskeinen järjestäjätaho useiden yhteisöjen yhdessä järjestämille Tieteen päiville. Lisäksi valtuuskunta on asiantuntijaelin tieteenharjoittamista ja tiedepolitiikkaa koskevissa asioissa.

Valtuuskunta toimii pääasiassa opetusministeriön vuosittain myöntämän harkinnanvaraisen valtionavun turvin.

Valtuuskunnan oikeudellinen asema on kuitenkin sääntelemätön. Valtuuskunta ja sen järjestysmuoto perustuvat vanhoihin keisarin ja senaatin päätöksiin. Nykytilanteessa ja erityisesti uuden perustuslain voimaantulon jälkeen valtuuskunnan säädöspohjaa voidaan pitää riittämättömänä, eikä valtuuskunnan oikeudellinen asema ole yksiselitteinen.

Työryhmän ehdottaa, että valtuuskunnan asema järjestetään säätämällä siitä lailla. Valtuuskunnasta tulisi julkisoikeudellinen yhteisö, jonka toimintaan kuitenkin suurelta osin sovellettaisiin yhdistyslain säännöksiä. Valtuuskunnan tehtävät ja henkilökunnan asema säilyisivät ennallaan. Työryhmä on laatinut ehdotuksen tätä koskevaksi hallituksen esitykseksi. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2007 alusta.

Avainsanat

Lainsäädäntö, hallituksen esitykset, tieteelliset seurat, tieteellinen julkaisutoiminta, Akatemit

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:44	ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-063-X (nid.) 952-485-064-8 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 18	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
20.12.2005

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgrupp för utredning av ställningen för De vetenskapliga samfundens delegation Ordförande: Juhani Hakkarainen Sekreterare: Aura Korppi-Tommola	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
	Datum för tillsättande av organet 2.6.2005	Dnr 41/040/2005	
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av en arbetsgrupp som utrett ställningen för De vetenskapliga samfundens delegation (Tieteellisten seurain valtuuskunnan asemaa selvittäneen työryhmän muistio)			
Publikationens delar promemoria			
Sammandrag <p>Arbetsgruppen fick i uppdrag att kartlägga De vetenskapliga samfundens delegations juridiska grund och lägga fram de förslag som behövs för att delegationens ställning skall bli tidsenlig och i överensstämmelse med gällande lagstiftning.</p> <p>De vetenskapliga samfundens delegation är ett riksomfattande samarbetsorgan för de vetenskapliga samfunden. Dess uppgift är att främja medlemssamfundens verksamhetsbetingelser, utveckla det inhemska och internationella vetenskapliga samarbetet och den vetenskapliga informationen. Delegationen svarar för användningen av de medel som anvisats den och för förvaltningen och skötseln av samfundens gemensamma lokaler. Delegationen har en central ställning när det gäller internationellt utbyte av vetenskapliga publikationer. Detta baserar sig på en Unescokonvention från 1958. I sin övriga verksamhet har delegationen under de senaste åren fokuserat på att göra vetenskapen känd och att utveckla vetenskaplig kommunikation för den stora allmänheten. Delegationen ger ut tidskriften Tieteessä tapahtuu och är en central arrangör i samband med Vetenskapsdagarna, ett evenemang som ordnas gemensamt av flera samfund. Delegationen är också sakkunnigorgan i frågor som gäller vetenskaplig forskning och forskningspolitik.</p> <p>Delegationens verksamhet sker i huvudsak inom ramen för det prövningsbaserade statsbidrag som undervisningsministeriet beviljar årligen.</p> <p>Delegationens juridiska ställning är dock oreglerad. Delegationen och dess organisation bygger på gamla beslut av tsaren och senaten. I dagens läge och speciellt efter den nya grundlagens ikraftträdande kan delegationens rättsgrund anses otillräcklig. Dess juridiska ställning är inte heller entydig.</p> <p>För klagörande av delegationens ställning föreslår arbetsgruppen att det stiftas en lag om den. Delegationen skall bli ett offentligt samfund. I fråga om dess verksamhet skall dock bestämmelserna i föreningslagen till stora delar tillämpas. Delegationens uppgifter och personalens ställning skall kvarstå oförändrade. Arbetsgruppen har utarbetat ett förslag till regeringsproposition som gäller detta. Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2007.</p>			
Nyckelord lagstiftning, regeringspropositioner, vetenskapliga samfund, vetenskaplig publicering, Akademierna			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:44	ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-063-X (htf) 952-485-064-8 (PDF)	
Sidoantal 18	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
20.12.2005

Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Committee on the Federation of Learned Societies Chair: Juhani Hakkarainen Secretary: Aura Korppi-Tommola	Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
	Contracted by Ministry of Education	
	Committee appointed on 2.6.2005	Dno 41/040/2005

Name of publication
Report of the committee on the Federation of Learned Societies

Parts Memorandum

Abstract

The committee was appointed to study the juridical basis of the Finnish Federation of Learned Societies and make the proposals for updating its status according to legislation in force.

The Federation of Learned Societies is the umbrella organisation for Finnish learned societies. It promotes conditions conducive to the work of its member societies and develops domestic and international cooperation and scientific information. The Federation is responsible for the use of funds allocated to it and for the management and maintenance of the joint facilities of the learned societies. It has a central role in the international exchange of scientific literature based on the relevant Unesco Convention (1958). In recent years, the Federation has focused on raising public awareness of science and scholarship and developing scientific information geared to the public at large. It publishes a journal called *Tieteessä tapahtuu* (Science now) and is one of the lead organisers of the *Tieteen päivät* Science Forum. In addition the Federation acts as an expert body in matters relating to research and science policy.

The Federation mainly finances its operations with a discretionary annual grant allocated by the Ministry of Education.

However, the legal status of the Federation is unclear. Its constitution is based on statutes dating back to the times of the Russian Emperor and the Senate. In the present situation, especially under the new Constitution, the legislative basis of the Federation may be considered inadequate, and its legal status ambiguous.

The committee proposes that the status of the Federation of Learned Societies be clarified by legislative means and the Federation be made a public corporation, albeit largely governed by the provisions of the Associations Act. Its mission and the status of its personnel would remain unchanged. The committee has drafted a Government Bill to the effect. The proposed Act is projected to take force from the beginning of 2007.

Other information

Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2005:44	ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-063-X (pbk) 952-485-064-8 (PDF)	
Number of pages 18	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 2.6.2005 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin selvittää Tieteellisten seurain valtuuskunnan oikeudellinen perusta ja tehdä tarvittavat ehdotukset valtuuskunnan aseman saattamiseksi ajanmukaiselle ja lainsäädännön edellyttämälle kannalle. Työryhmän puheenjohtajaksi ministeriö kutsui korkeakouluneuvos Juhani Hakkaraisen (opetusministeriö) ja jäseniksi professori Erkki Hollon (Tieteellisten seurain valtuuskunta), toiminnanjohtaja Aura Korppi-Tommolan (Tieteellisten seurain valtuuskunta), lainsäädäntöneuvos Marja-Riitta Pöngän (opetusministeriö) ja kirjastonhoitaja Georg Strienin (Tieteellisten seurain valtuuskunnan henkilökunta). Työryhmän sihteerinä on toiminut toiminnanjohtaja Korppi-Tommola. Työryhmän tuli saattaa työnsä päätökseen 30.11.2005 mennessä.

Työryhmä on kuullut asiantuntijana lainsäädäntöneuvos Tuula Majuria oikeusministeriöstä. Lisäksi työryhmä on saanut asiantuntijakannanottoja professori Heikki Halilalta ja valtiovarainministeriön neuvottelevalta virkamieheltä Erik Strömbergiltä.

Työryhmä on todennut, että Tieteellisten seurain valtuuskunnan oikeudellinen asema on nykyisellään epäselvä ja vaatii selkeyttämistä. Työryhmä on päätenyt siihen, että tarkoituksenmukaisin tapa valtuuskunnan aseman selkiyttämiseksi on säätää asiasta lailla. Tieteellisten seurain valtuuskunnasta tulisi näin lainsäädännöllä järjestetty julkisoikeudellinen yhteisö, joka toimisi pääosin yhdistyslain säännösten mukaisesti. Työryhmä on laatinut muistionsa hallituksen esityksen muotoon.

Saatettuaan työnsä päätökseen Tieteellisten seurain valtuuskunnan asemaa selvittänyt työryhmä luovuttaa kunnioittavasti muistionsa opetusministeriölle.

Helsingissä 29. päivänä marraskuuta 2005

Juhani Hakkarainen

Erkki Hollo

Marja-Riitta Pönkä

Aura Korppi-Tommola

Georg Strien

Sisältö

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Tieteellisten seurain valtuuskunnasta	8
Esityksen pääasiallinen sisältö	8
Yleisperustelut	9
1 Nykytila	9
1.1 Tausta ja nykytila	9
1.2 Nykytilan arviointi	11
2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	11
3 Esityksen vaikutukset	12
3.1 Taloudelliset vaikutukset	12
3.2 Organisaatio- ja henkilövaikutukset	13
4 Asian valmistelu	13
5 Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	13
Yksityiskohtaiset perustelut	14
1 Lakiehdotuksen perustelut	14
2 Voimaantulo	16

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Tieteellisten seurain valtuuskunnasta

Esityksen pääasiallinen sisältö

Lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Tieteellisten seurain valtuuskunnasta. Lailla ehdotetaan järjestettäväksi tieteellisten seurojen yhteiselimenä toimivan Tieteellisten seurain valtuuskunnan asema ja tehtävät, jotka ovat perustuneet vuonna 1899 annettuihin keisarin ja senaatin päätöksiin, niin, että ne olisivat myös uuden perustuslain edellyttämällä tasolla ja valtuuskunnan oikeushenkilöasema selkeä. Valtuuskunnasta tulisi julkisoikeudellinen yhteisö, jonka toimintaan kuitenkin suurelta osin sovellettaisiin yhdistyslain säännöksiä. Valtuuskunnan tehtävät säilyisivät ennallaan.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2007 alusta.

Yleisperustelut

1 Nykytila

1.1 Tausta ja nykytila

Vanhimmat tieteelliset seurat syntyivät Suomeen jo ennen 1800-luvun puoliväliä ja eri tieteenalojen seuroja perustettiin paljon sen jälkipuoliskolla. Seurat harjoittivat tieteellistä julkaisutoimintaa, järjestivät esitelmätilaisuuksia ja organisoivat tutkimusaineistojen keruuta, toteuttivat tutkimushankkeita sekä hankkivat kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta. 1890-luvulla toiminta ja kirjakokoelmat olivat laajentuneet niin, että katsottiin tarpeelliseksi tiivistää tieteellisten seurojen yhteistoimintaa. Myös valtiovalta katsoi riippumattoman tieteenharjoituksen ja kansallisten tieteiden edistämisen niin tärkeäksi, että se oli valmis tukemaan taloudellisesti syntyvässä olevaa yhteenliittymää.

Tieteellisten seurain valtuuskunta, jäljempänä valtuuskunta, perustettiin vuonna 1899, jolloin keisari senaatin talousosaston esityksestä määräsi, että Helsinkiin tarkoitusta varten rakennettava talo (ns. Pöllölä) luovutettaisiin tieteellisten seurojen käyttöön ja että talon ja siinä toimivien seurojen yhteisten asioiden hoitoa varten tulisi perustaa valtuuskunta sekä että senaatilla olisi oikeus antaa tarkempia määräyksiä valtuuskunnan kokoonpanosta. Lisäksi päätöksessä oli tiettyjä määräyksiä valtuuskunnalle yleisistä varoista myönnettävistä määrärahoista. Tämän nojalla senaatti teki 19 päivänä elokuuta 1899 päätöksen, jossa määrättiin tieteellisten seurain valtuuskunnan kokoonpanosta ja toiminnasta.

Valtuuskuntaan kuului aluksi yhdeksän tieteellistä seuraa. Valtuuskunnan ensisijainen tehtävä oli hallinnoida seurojen käyttöön senaatin päätöksellä osoitettuja tiloja. Vuonna 1931 seurojen käyttöön osoitettiin Säätytalo, joka oli vapautunut eduskunnan käytöstä. Kun Säätytalo 1980-luvulla muuttui valtioneuvoston kokous- ja juhlatilaksi, tieteellisille seuroille osoitettiin muita tiloja Helsingin Kruununhaassa, muun muassa jäsenseurojen kokous- ja toimistotilaksi vuonna 1997 Tieteiden talo. Seurat voivat edelleenkin pitää kokouksia myös Säätytalolla.

Valtuuskunnan jäsenmäärä lisääntyi aluksi hitaasti, mutta viime vuosikymmenien aikana jäsenseurojen lukumäärä on kasvanut voimakkaasti. Tällä hetkellä valtuuskunnan jäseniä on 234. Jäseniksi hyväksytään seuroja, joiden toiminnan pääpaino on tieteellisessä toiminnassa. Lisäksi edellytetään, että alan tutkijat kuuluvat edustavasti niiden jäsenkuntaan ja luottamuselimiin. Valtuuskunnan sääntöjen mukaisesti opetusministeriö on vahvistanut luettelon valtuuskunnan jäsenseuroista.

Valtuuskunnan toimintaa ohjaavat säännöt, jotka valtuuskunnan kokous on hyväksynyt 27 päivänä toukokuuta 1990 ja opetusministeriö on vahvistanut 14 päivänä kesäkuuta 1990. Valtuuskunnan tärkeimmät toimitukset ovat kokous ja hallitus. Kokouksessa kullakin jäsen-seuralla on yksi edustaja. Hallitukseen kuuluu 15 jäsentä, joista Suomalainen Tiedeakatemia ja Suomen Tiedeseura nimeävät kumpikin kaksi edustajaa, Teknillisten Tieteiden Akatemia yhden edustajan ja muut valitsee vuosikokous muiden jäsenseurojen joukosta. Valtuuskunnan ylläpitämän julkaisukeskuksen toimintaa johtaa erillinen johtokunta.

Valtuuskunta on Suomessa toimivien tieteellisten seurojen valtakunnallinen yhteistoiminta-elin. Sääntöjensä mukaan sen tehtävänä on valvoa ja edistää seurojen toimintaedellytyksiä, kehittää kotimaista ja kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä ja tieteellistä informaatiota tekemällä aloitteita, antamalla lausuntoja ja kannanottoja. Valtuuskunta vastaa toimintaansa varten osoitettujen varojen käytöstä ja seuroille luovutettujen yhteisten tilojen hallinnasta ja hoidosta. Valtuuskunnan tehtävänä on myös edistää seurojen julkaisu-toimintaa.

Tieteellisten seurain valtuuskunnalla on keskeinen asema tieteellisten julkaisujen kansainvälisessä vaihtotoiminnassa Suomen osalta. Toiminta perustuu Unescon asiaa koskevaan yleis-sopimukseen vuodelta 1958. Sen mukaisesti Tieteellisten seurain valtuuskunnan ylläpitämä Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskus toimii vaihtotoiminnan kansallisena keskuksena maassamme. Keskus huolehtii suomalaisten tieteellisten julkaisujen, ensi sijassa tieteellisten seurojen julkaisujen, lähettämisestä ulkomaisille vaihtokumppaneille ja kirjastoihin ja ottaa vastaan ja välittää vaihdossa saadun kansainvälisen tieteellisen kirjallisuuden kotimaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten kirjastoihin.

Valtuuskunnalla on merkittävä osa tieteellisen julkaisu-toiminnan tukemisessa myös muuten. Valtuuskunta ylläpitää julkaisukeskusta, joka neuvoo ja auttaa jäsenyhteisöjä julkaisujen tuottamisessa ja markkinoinnissa. Valtuuskunta pitää yllä myös tieteellisen kirjallisuuden markkinointiin keskittynyttä Tiedekirja-myyntinäyttelyä.

Valtuuskunnan toiminnassa on viime vuosina erityisesti painotettu myös tieteen tunnetuksi tekemistä ja suurelle yleisölle tarkoitettun tiedeviestinnän kehittämistä. Valtuuskunta julkaisee Tieteessä tapahtuu -lehteä, joka sisältää yleistajuisia artikkeleita eri tieteenaloilta ja jossa käydään keskustelua tiedettä ja tiedepolitiikkaa koskevista ajankohtaisista kysymyksistä. Valtuuskunta on keskeinen järjestäjätaho useiden yhteisöjen yhdessä järjestämille Tieteen päiville, joilla tieteen tuloksista kerrotaan yleisölle.

Valtuuskunta on merkittävä asiantuntija-elin tieteenharjoittamista ja tiedepolitiikkaa koskevissa asioissa, koska sen käytössä on laaja tieteellinen asiantuntemus kaikilta tieteenaloilta, se on riippumaton eikä edusta yksittäistä yliopistoa, tieteenalaa eikä tutkimuslaitosta.

Valtuuskunta toimii pääasiassa opetusministeriön vuosittain myöntämän harkinnanvaraisen valtionavun turvin. Valtionavustus suoritetaan tieteen tukemiseen osoitetuista veikkausvoittovaroista, ja se on nykyisellään noin 1,7 miljoonaa euroa. Valtionavustus on noin 80 prosenttia valtuuskunnan vuosibudjetista. Vuodesta 1985 lähtien jäsen-seurat ovat maksaneet henkilöjäsenmäärään sidotun jäsenmaksun. Lisäksi valtuuskunnalla on muita tuloja eri lähteistä.

Tieteellisten seurain valtuuskunnan palveluksessa on 25 henkilöä vuonna 2005. Henkilökunta on valtiokonttorin tekemiin päätöksiin perustuen ollut valtion eläkejärjestelmän piirissä.

1.2 Nykytilan arviointi

Tieteellisten seurain valtuuskunnalla on vakiintunut ja keskeinen asema suomalaisessa tutkimusjärjestelmässä. Tieteellisten seurojen yhteiselimenä se edustaa laajalti suomalaista tiedeyhteisöä. Valtuuskunta huolehtii tieteellisten seurojen yhteisistä toimintaedellytyksistä, ja sillä on merkittäviä tehtäviä suomalaisen tieteellisen julkaisutoiminnan edistämässä ja julkaisujen levityksessä.

Nykyoloissa valtuuskunnan oikeudellinen asema on kuitenkin epäselvä. Valtuuskunta ja sen järjestysmuoto perustuvat vuodelta 1899 peräisin oleviin keisarin ja senaatin päätöksiin. Nykytilanteessa ja erityisesti uuden perustuslain voimaantulon jälkeen valtuuskunnan säädöspohjaa voidaan pitää riittämättömänä, eikä valtuuskunnan oikeudellinen asema ole yksiselitteinen.

Valtuuskunnan voidaan yhtäältä katsoa olevan oikeudelliselta luonteeltaan yksityinen orgaani. Sen jäsenseurat ovat yksityisoikeudellisia rekisteröityjä yhdistyksiä tai säätiöitä. Valtuuskunnalle valtion talousarviosta osoitettu tuki on jo vuosikymmenten ajan ollut valtionavustusmuotoista. Valtuuskunnan henkilökunnan palvelussuhteet eivät ole valtion virkoja tai tehtäviä, vaikkakin ne ovat kuuluneet valtion eläkelain piiriin. Sikäli kuin Tieteellisten seurain valtuuskuntaa edellä mainituin perustein olisi pidettävä yksityisoikeudellisena yhteisönä, eivät nykyisen perustuslain mukaan vuodelta 1899 peräisin olevat keisarin ja senaatin päätökset ole riittäviä esimerkiksi antamaan opetusministeriölle valtuuskuntaan kohdistuvia sen sääntöjä ja jäsenistöä koskevia toimivaltuuksia. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesti tämä edellyttäisi laissa säädettyä valtuutusta.

Valtuuskunnalla on toisaalta eräitä julkisoikeudellisen yhteisön piirteitä. Sen perustaminen on tapahtunut julkisen vallan toimenpitein, ja valtiovallan taholta opetusministeriön toimesta vahvistetaan sen säännöt ja jäsenluettelo. Valtuuskunta vastaa myös eräistä tehtävistä, joita voidaan pitää luonteeltaan julkisina. Tältäkin näkökannalta valtuuskuntaa koskevaa sääntelyä ei voi pitää nykyoloissa riittävänä.

Valtuuskunnan sääntelemätön oikeudellinen asema on ongelmallinen myös valtuuskunnan ja sen omien toimielimien osalta. Valtuuskunta nauttii melko tuntuvaa säännöllistä, joskin harkinnanvaraista valtionavustusta. Valtionavustuksia ja niiden turvin harjoitettavia toimintoja on lisäksi tarkoitus jossain määrin laajentaa. Valtuuskunnan toiminnan volyymin kasvaessa on tarpeen, että valtuuskunnan oikeushenkilöasema ja sen toimielinten oikeudellinen asema ja vastuut ovat selkeät.

Yhteenvedon voidaan todeta, että Tieteellisten seurain valtuuskunnan oikeudellinen asema ja luonne ovat tulkinnanvaraisia. Valtuuskunnan säädöspohja on syytä uudistaa siten, että yhteisön luonne ja oikeushenkilöasema ovat selkeät ja että säädökset täyttävät myös nykyisen perustuslain asettamat edellytykset.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on selkeyttää Tieteellisten seurain valtuuskunnan oikeudellinen asema ja saattaa valtuuskuntaa ja sen järjestysmuotoa koskeva sääntely ajanmukaiselle tasolle. Valtuuskunta tulisi olemaan julkisoikeudellinen yhteisö, jonka asema olisi kuitenkin suhteellisen itsenäinen. Valtuuskunnan tehtävät säilyisivät ennallaan eli sen tehtävänä olisi edistää tieteellisten seurojen toimintaedellytyksiä ja yhteistyötä sekä kehittää eri tavoin tieteellistä julkaisutoimintaa ja tutkimustulosten levittämistä ja hyväksikäyttöä.

Valtuuskunnan oikeudellisen aseman järjestämiseksi on harkittu kahta vaihtoehtoista ratkaisua. Valtuuskunta voisi organisoida puhtaasti yhdistyslain mukaan toimivaksi rekisteröidyksi yhdistykseksi tai siitä voitaisiin muodostaa yhdistyslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu lailla erityistä tarkoitusta varten järjestetty yhteisö. Jälkimmäisen vaihtoehdon kannalta on olennaista, että yhteisöllä osoitetaan olevan sellainen julkinen tehtävä, joka muodostaa riittävän perusteen yhteisön muodostamiselle lainsäädäntötoimin. Tieteellisten seurain valtuuskunnan osalta tällaisena tehtävänä voidaan pitää erityisesti valtuuskunnan hoitamaa tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskustoimintaa. Myös tutkimustiedon levittämiseen liittyvät muut valtuuskunnan tehtävät voidaan nähdä ainakin välillisesti julkisina tehtävinä.

Valtuuskunnan keskeisenä tehtävänä on kehittää tieteellistä tiedonvälitystä ja julkaisu-toimintaa. Käytännössä valtuuskunta toteuttaa tätä tehtävää pitämällä yllä erityistä julkaisukeskusta, joka tarjoaa valtuuskunnan jäsenyhteisöille yhteisiä palveluita. Tieteellisten seurain ovat perinteisesti olleet keskeisiä tieteellisen kirjallisuuden ja aikakauslehtien julkaisijoita. Tutkimustulosten julkaiseminen, ja sitä kautta tieteellinen julkaisu-toiminta, ovat kiinteä osa tutkimusprosessia. Näin ollen tieteellisten yhteisöjen julkaisu-toimintaa voidaan pitää elimellisenä osana julkisen vallan ylläpitämää tutkimusjärjestelmää. Tätä kautta myös valtuuskunnan toiminnalla julkaisu-toiminnan edistäjänä voidaan katsoa olevan julkisen tehtävän luonne. Valtuuskunta on perinteisesti vastannut Tieteellisen kirjallisuuden vaihtokeskuksen ylläpitämisestä. Vaihtokeskuksen toiminta perustuu julkaisujen kansainvälistä vaihtoa koskevaan Unescon yleissopimukseen vuodelta 1958, johon Suomi on liittynyt vuonna 1967 lailla julkaisujen kansainvälistä vaihtoa koskevan yleissopimuksen eräiden säännösten hyväksymisestä (35/1967) ja asetuksella julkaisujen kansainvälistä vaihtoa koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (36/1967). Edellä tarkoitettuun valtiosopimukseen perustuvaa vaihtokeskustoimintaa on pidettävä sellaisena julkisena tehtävänä, joka antaa erityisen perusteen säätää Tieteellisten seurain valtuuskunnasta lailla.

Valtuuskunnan tehtävänä on myös omalta osaltaan edistää tutkimustiedon leviämistä yhteiskunnassa ja sen hyväksikäyttöä kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja päätöksenteossa. Tieteestä tiedottaminen ja tieteen kansanomaistaminen ovat tulleet yhä keskeisemmäksi tavoitteeksi myös julkisessa tiedepolitiikassa. Tutkijoiden muodostamalla tieteellisillä yhteisöillä on tässä ollut perinteisesti tärkeä rooli, mikä on ilmennyt myös Tieteellisten seurain valtuuskunnan toiminnassa esimerkiksi Tieteen päivien järjestäjänä.

Valtuuskunnan aseman järjestämistä lainsäädäntötoimin voidaan perustella myös sillä, että itse asiassa valtuuskuntaa jo nykyiselläänkin voidaan pitää eräänlaisena julkisoikeudellisena yhteisönä siitä syystä, että se on perustettu julkisen vallan toimenpitein ja opetusministeriö on vahvistanut yhteisön säännöt ja jäsenluettelon. Sääntely, johon valtuuskunta perustuu, on kuitenkin nykyoloissa riittämätöntä. Valtuuskunnan aseman järjestäminen lainsäädäntötoimin olisi näin ollen luonteva jatko nykytilanteelle.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksella ei ole taloudellisia vaikutuksia. Tarkoituksena on, että Tieteellisten seurain valtuuskunnan toimintaa rahoitetaan vastaisuudessaakin vuosittain myönnettävällä harkinnanvaraisella valtionavustuksella opetusministeriön käytettävissä olevista tieteen tukemiseen osoitetuista veikkausvoittovaroista.

3.2 Organisaatio- ja henkilövaikutukset

Ehdotus selkeyttää valtuuskunnan aseman ja antaa sille selkeän oikeushenkilöaseman. Ehdotuksella ei ole vaikutuksia valtuuskunnan palveluksessa olevan henkilöstön asemaan.

4 Asian valmistelu

Esitys on perustuu opetusministeriön 2.6.2005 asettaman työryhmän ehdotukseen (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:44). Työryhmässä olivat edustettuina opetusministeriö, Tieteellisten seurain valtuuskunta ja valtuuskunnan henkilökunta.

5 Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Tieteellisten seurain valtuuskunnan palveluksessa oleva henkilökunta on kuulunut valtion eläkejärjestelmän piiriin. Eduskunnalle annettavaan uuden valtion eläkelain voimaantuloon on tarkoitus sisällyttää säännökset myös valtuuskunnan henkilöstön eläketurvasta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Tarkoitus

Pykälä sisältäisi säännöksen Tieteellisten seurain valtuuskunnan yleisestä tarkoituksesta. Säännös vastaisi vallitsevaa tilannetta. Valtuuskunnan yleisenä tarkoituksena olisi toimia suomalaisten tieteellisten seurojen yhteistoimintaelimenä ja edistää eri tavoin niiden yhteistyötä. Valtuuskunnan erityisenä tarkoituksena olisi edelleenkin edistää tieteellistä tiedonvälitystä sen eri muodoissa ja kehittää tieteellistä julkaisutoimintaa, jossa tieteellisillä seuroilla on merkittävä asema.

2 §. Tehtävät

Pykälässä säädettäisiin tarkemmin valtuuskunnan tehtävistä. Ne vastaisivat valtuuskunnan nykyisiä tehtäviä. Valtuuskunnan tehtävänä olisi pykälän 1 kohdan mukaan edistää sen jäsenyhteisöinä olevien tieteellisten seurojen yhteistoimintaa ja toimintaedellytyksiä. Käytännössä keskeisenä toimintamuotona olisi kuten tähänkin saakka seurojen käyttöön osoitettujen yhteisten tilojen hallinnointi ja muiden yhteisten palvelujen tarjoaminen jäsenseurojen käyttöön. Samoin sillä on merkittävä asiantuntijarooli tiedepoliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Pykälän 2 kohdan mukaan valtuuskunnan toinen tehtäväryhmä liittyy tieteellisen julkaisutoiminnan edistämiseen. Tehtävien joukossa mainitaan erikseen tieteellisen kirjallisuuden kansainväliseen vaihtotoimintaan liittyvä tehtävä, joka perustuu asianomaiseen Unescon yleissopimukseen. Kolmantena tehtäväryhmänä pykälän 3 kohdassa todettaisiin tutkimustiedon tunnetuksi tekemiseen ja tieteen tiedotukseen liittyvät tehtävät.

Ehdotettavassa laissa on tarpeen säätää ainoastaan valtuuskunnan päätehtävistä ja erityisesti niistä tehtävistä, joilla voidaan katsoa olevan julkisen tehtävän luonne. Valtuuskunta tulisi lakiehdotuksen mukaan olemaan julkisoikeudellinen yhteisö. Yhdistymisvapauden periaatteen mukaan valtuuskunnan itsemääräämisoikeutta ei kuitenkaan tule rajoittaa enempää kuin sen julkisen tehtävän kannalta on välttämätöntä. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan valtuuskunnalla voisi laissa mainittujen tehtävien lisäksi olla myös muita, yhteisön itsensä hyväksymiin sääntöihin sisältyviä tehtäviä.

3 §. Oikeuskelpoisuus ja kotipaikka

Pykälän 1 momentin mukaan Tieteellisten seurain valtuuskunta olisi itsenäinen oikeushenkilö, joka voi hankkia oikeuksia ja tehdä sitoumuksia sekä olla asianosaisen tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona. Säännös selkeyttäisi valtuuskunnan oikeudellisen aseman, jota nykyisellään voidaan pitää tulkinnanvaraisena.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin valtuuskunnan kotipaikka, joka olisi Helsingin kaupunki.

4 §. Valtuuskunnan jäsenet

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valtuuskunnan jäsenistä, jäsenyydelle asetettavista ehdoista ja jäseneksihyväksymismenettelystä. Valtuuskunnan jäseniä olisivat tieteelliset seurat ja tiedeakatemit, jotka valtuuskunnasta annetun lain ja valtuuskunnan sääntöjen mukaisesti hyväksytään jäseniksi. Jäsenet hyväksyisi valtuuskunnan kokous.

Valtuuskunnan säännöissä, jotka valtuuskunnan kokous hyväksyy, määrättäisiin tarkemmin edellytykset, jotka jäseneksi hyväksyttävän seuran tulee täyttää. Tarkoitus on, että jäsenyydelle säännöissä asetettavat edellytykset säilyisivät entisen kaltaisina eli jäsenseuran tieteelliseltä toiminnalta edellytettäisiin tiettyä tasoa ja seuran tulisi olla riittävän edustava asianomaisen alan tutkijoiden osalta. Tarkoitus on, ettei opetusministeriö enää vastaisuudessa vahvistaisi valtuuskunnan jäsenluetteloa. Lain voimaantulon yhteydessä valtuuskunnan jäseniksi siirtyisivät 7 §:n 3 momentin siirtymäsäännöksen mukaan ne yhteisöt, jotka ovat olleet Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäseniä.

5 §. Valtuuskunnan toimielimet

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valtuuskunnan toimielimistä. Toimielimiä olisivat valtuuskunnan kokous ja hallitus. Mahdollisista muista toimielimistä voitaisiin määrätä valtuuskunnan säännöissä. Tällainen voisi olla esimerkiksi, kuten nykyisinkin, julkaisukeskuksen erillinen johtokunta.

Valtuuskunnan ylintä päätösvaltaa käyttäisi valtuuskunnan kokous, johon kullakin jäsenyhteisöllä olisi oikeus nimetä yksi edustaja.

Valtuuskunnan hallintoa ja sen asioita hoitaisi ja valtuuskuntaa edustaisi hallitus, jonka valitsee tai vahvistaa valtuuskunnan kokous siten kuin säännöissä tarkemmin määrättäisiin. Tarkoituksena on, että tiedeakatemoilla voisi edelleen olla säännöissä määrätty oikeus nimetä edustajansa valtuuskunnan hallitukseen.

Valtuuskunnan toimielimien osalta noudatettaisiin 6 §:n nojalla muutoin yhdistyslain säännöksiä.

6 §. Yhdistyslain säännösten soveltaminen

Pykälään esitetään sisällytettäväksi viittaussäännös yhdistyslakiin (503/1989). Tieteellisten seurain valtuuskunnasta annettavaan lakiin on syytä ottaa vain välttämättömät valtuuskunnan erityispiirteistä johtuvat säännökset. Muilta osin on pidettävä riittävänä ja yhdistymisvapauden periaatteen mukaisena, että valtuuskuntaan sovellettaisiin yhdistyslain säännöksiä. Sovellettavaksi tulisivat etenkin toimielimiin, toimintaan, hallintoon, päätöksentekoon, esteellisyyteen sekä toimielinten jäsenten ja toimihenkilöiden vastuuseen liittyvät säännökset. Yhdistyslaissa patentti- ja rekisterihallitukselle kuuluvista tehtävistä vastaisi Tieteellisten seurain valtuuskunnan osalta opetusministeriö.

7 §. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

Lain voimaantulon jälkeen uuden Tieteellisten seurain valtuuskunnan järjestäytyminen, uusien sääntöjen hyväksyminen ja rekisteröiminen sekä valtuuskunnan toimielimien valinta kestääne joitakin kuukausia. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tämän siirtymäajan valtuuskunnan toiminnassa noudatettaisiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan aiempia sääntöjä ja että valtuuskunnan toimieliminä toimitaisivat aiemman valtuuskunnan toimielimet.

Pykälän 3 momentin mukaan aiemman Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenyhteisöt tulisivat ilman eri toimenpiteitä uuden valtuuskunnan jäseniksi. Jäsenyhteisö, joka ei hyväksy uuden valtuuskunnan sääntöjä, voisi kuitenkin välittömästi erota valtuuskunnasta.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki Tieteellisten seurain valtuuskunnasta

Annettu Helsingissä päivänä kuuta 200

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tarkoitus

Tieteellisten yhteisöjen yhteistoiminnan ja tieteellisen tiedonvälityksen edistämistä varten on Tieteellisten seurain valtuuskunta.

2 §

Tehtävät

Valtuuskunnan tehtävänä on:

- 1) edistää valtuuskunnan jäsenyhteisöjen yhteistyötä ja tukea niiden toimintaedellytyksiä;
- 2) kehittää tieteellistä tiedonvälitystä ja julkaisutoimintaa sekä hoitaa tieteellisen kirjallisuuden kansainvälistä vaihtoa;
- 3) edistää tutkimustiedon tunnetuksi tekemistä ja sen käyttöä yhteiskunnassa; sekä
- 4) hoitaa muut valtuuskunnalle sen säännöissä määrätyt tehtävät.

3 §

Oikeuskelpoisuus ja kotipaikka

Tieteellisten seurain valtuuskunta voi tehtävänsä hoitamista varten hankkia nimiinsä oikeuksia ja tehdä sitoumuksia, toimia asianosaisena viranomaismenettelyssä sekä kantaa ja vastata tuomioistuimessa.

Valtuuskunnan kotipaikka on Helsingin kaupunki.

4 §

Valtuuskunnan jäsenet

Valtuuskunnan muodostavat ne tieteelliset yhteisöt, jotka tämän lain ja valtuuskunnan sääntöjen mukaisesti hyväksytään valtuuskunnan jäseniksi.

Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäseneksi voidaan hyväksyä yhteisö, joka täyttää tieteellisen ja muun toiminnan osalta valtuuskunnan säännöissä määrätyt perusteet. Jäsenet hyväksyy valtuuskunnan kokous.

5 §

Valtuuskunnan toimielimet

Tieteellisten seurain valtuuskunnan toimielimiä ovat valtuuskunnan kokous ja hallitus. Valtuuskunnalla voi olla myös muita toimielimiä siten kuin säännöissä määrätään.

Valtuuskunnan kokoukseen valitsevat jäsenyhteisöt kukin yhden edustajan.

Valtuuskunnan hallituksessa on 15 jäsentä ja heillä varajäsenet, jotka valtuuskunnan kokous valitsee tai vahvistaa siten kuin säännöissä tarkemmin määrätään.

6 §

Yhdistyslain säännösten soveltaminen

Valtuuskunnasta, sen säännöistä, hallinnosta, päätöksenteosta ja jäsenistä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä yhdistyslaissa (503/1989) säädetään. Mitä yhdistyslaissa säädetään patentti- ja rekisterihallituksesta, koskee opetusministeriötä.

7 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

Ennen tässä laissa tarkoitettujen sääntöjen voimaantuloa noudatetaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita Tieteellisten seurain valtuuskunnan sääntöjä. Lain voimaantullessa toimivien Tieteellisten seurain valtuuskunnan toimielimien toimikausi jatkuu siihen saakka, kunnes uudet toimielimet on tämän lain ja uusien sääntöjen mukaisesti valittu.

Ne tieteelliset yhteisöt, jotka ovat valtuuskunnan jäseniä tämän lain voimaan tullessa, siirtyvät lain voimaantullessa tässä laissa tarkoitetun valtuuskunnan jäsenyhteisöiksi. Yhteisöllä, joka ei hyväksy osaltaan sääntöjä, on oikeus välittömästi erota valtuuskunnan jäsenyydestä.

Ennen lain voimaan tuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä päivänä kuuta 200

Tasavallan Presidentti

Opetusministeri

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-063-X (nid)

ISBN 952-485-064-8 (PDF)

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi